D·N
3/8 1952

De fångna folkens frigörelse

I det republikanska partiets program fördömes "tillbakahållandets negativa, fruktlösa och omoraliska politik, som överlämnar otaliga människor till en despotism och gudlös terrorism som efter hand gör det möjligt för de härskande att forma de fångna till vapen för krossandet av oss". Det bör göras klart att USA:s politik "med glädje ser framåt mot dessa fångna folks verkliga oberoende". Såsom guvernör Stevenson påpekade till Dagens Nyheters korrespondent (27 juli) går avvisandet av "tillbakahållandets politik" (the policy of containment) inte bra ihop med proklamerandet av de undertrycktas folkens frigörelse: skall man befria de undertrycka, måste man i första hand hålla undertryckaren tillbaka från nya erövringar. I huvudpunkten bjuder emellertid demokraternas program på liknande deklarationer. "Vi ser framåt till den dag då Polens fribet och friheten för andra av Sovjet undertrycka satellitter — Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien, Bulgarien, Albanien, Litauen, Estland, Lettland och nationer i Asien under Sovjets välde — återställes och dessa folk ånyo kan inta den plats i de fria nationernas gemenskap som tillkommer dem."

Vad menas med detta? Det omedelbara taktiska syftet är uppenbart: det gäller att vinna de miljoner röster som kommer från amerikaner födda i eller härstammande från de av Ryssland med eller utan svärdslag erövrade länderna. Men hur skall det gå till att uppfylla det halva löftet om befrielse? Här tiger programmen utom på en enda punkt: den amerikanska utlandsradion, "Voice of America", skall arbeta på att tränga igenom järnridån och föra frihetens budskap till fångarna bakom den.

Här föreligger, såsom särskilt Manchester Guardian påpekat, ett fruktansvärt dilemma. De fria folken kan inte stå likgiltiga och avvisande till de undertryckta länderna och för-hoppningar, de kan inte — till skillnad från hr Dulles i den svenska riksdagen — förklara att dessa folk i själva verket fått det öde som de förtjänat. Känslan för dessa plskade och dresserade fångar kan ingen människa, lycklig nog att leva i en självständig och fri stat, komma ifrån: våra samveten skulle vara döda om vi aldrig med pina tänkte på dessa otaliga, om vi aldrig hoppades på deras befrielse. Men vart skall medkänslan leda i praktiskt handlande? Alla vill bevara freden och slåss blott vid ett angrepp; båda de stora amerikanska partierna lovar i första rummet att verka för freden. Men en agitation som egar fångarna till motstånd eller uppror — i överensstämmelse med James Burnhams rekommendationer i "The Coming Defeat of Communism" — blir lätt ett hänsynslöst spel med miljoner människoliv. Västern kan inte anständigtvis uppmuntra en revolt och sedan med armarna i kors låta den slås ned. Och dock är ett krig, som inte ter sig ofrånkomligt, för de fria folken avskyvärt. Till detta kommer slutligen att ingen kan bedöma resultaten av en befrielse; i flera av de ryska satellitstaterna skulle sannolikt den bestående regimens undergång kunna leda till upprättandet av ett nytt tyranni, av fascistiskt i stället för av kommunistiskt märke.

*

Här föreligger ett dilemma, inte en skenbar svårighet som genom analys kan övervinnas. I sin ohyggliga tillspetsning är detta dilemma nytt. Otaliga nationer — om man med nationer menar en folkgrupp med egen styrelse, gemensamma traditioner och en viss sammanhållning — har gått under genom erövring: i otaliga fall har en del av en nation ryckts lös och överförts till en annan. I äldre tid var emellertid själva undergången, själva lösryckandet — om man bortser från alla med operationen förenade lidanden — inte så fruktansvärda. Bristen på egentlig nationell medvetenhet mildrade förändringen; för massan av livegna böndet var det likgiltigt om de levde under kungen av Frankrike eller hertigen av Burgund, på några årtionden förvandlades skåningarna från danskar till svenskar.

Med 1800-talets nationella väckelser blev läget ett annat. Överallt uppstod nationalitetens rörelser och i samband därmed aggressiva och systematiska försök att undertrycka nationaliteter. Ryasland var även då det mest typiska exemplet på förtryck och motståndarrörelser. Nationaliteterna kunde emellertid leva kvar, dels för att medvetenheten stegrades, dels för att undertryckningen med få undantag knappast innebar annat än begränsningar, förbud, tvång till lydnad och tystnad. Det var inte fråga om att göra om människorna, att forma dem alla efter en hela deras tänkande och betecnde bestämmande åskådning. Staten var fångvaktare, i värsta fall, men inte dressör.

Samtidens totalitära regimer går längre. Kommunismen inte bara förintar nationerna, den ersätter nationalmedvetandet med en tro vars främsta och nästan enda stabila artikel är den absoluta undergivenheten för de maktägande. Det som i varje situation fyller hjärnorna med de föreställningar och åsikter som dessa maktägande finner tjänliga. Ett folk som under tillräckligt lång tid undergår denna process — jämförlig med den klassiska klinikala metoden att tillverka missfoster genom att låta barn växa upp i oliktornniga lådor — blir ett annat, blir stympat, blir ett missfoster. Hur lång tid behövs? Det vet vi inte, men vi vet, och det är det mest skrämmande, att vid en viss tidpunkt blir talet om frigörelse meningslöst — de som skall frigöras är inte längre där.

Tonvikt på det militära

Förhoppningarna att de hemliga förhandlingarna om ett stillestånd i Korea skulle ge verkliga resultat har gäckats. När det första reguljära mötet hölls efter 18 helt mörklagda sessioner fann FN-sidana chefsdelegat läget vara sådant att han förklarade att han och hans kolleger trötinat på det "ytterliga hyckleri" som visats från nordsidans förhandlare och att han skulle återvända först om en vecka för att utröna om motparten hade något mera konstruktivt förslag att komma med. Under tiden diskuterar underordnade kontaktmän sådana angelägenheter som hur Korea och Förenta nationerna skall stavas på koreanska.

I krigsfångefrågan — det enda problem som för närvarande hindrar en vapenvila — står man efter de senaste veckornas förhandlingar och stampar på praktiskt taget samma fläck som förut. FN-sidan har inte givit upp sitt motstånd mot tvångutlämning av fångar, medan nordsidan hävdar att de fångar de återkriver skall repatrieras med våld om så behövs. Beträffande numerären har man dock kommit varandra något närmare än tidigare. Enligt FN-delegationen skulle siffran för dem som frivilligt ville återvända ökats från 72.000 till 83.000, medan nordsidans gick ned i fråga om det antal som de återförde till 110.000 av sammanlagt något över 170.000. Det som definitivt spräckte en överenskommelse var nordsidans krav på att samtliga kinesiska krigsfångar skulle återlämnas.

Fastbållandet vid detta krav samtidigt som en reträtt gjorts i fråga om det totala antalet fångar är ett av flera tecken på att kineserna nu helt dikterar nordsidans hållning i Panmunjom, även om en nordkoreen förfarande nominellt förblir delegationsledare. FN-generalen Harrison har också i en kommentar till den senaste utvecklingen förklarat att opportuniteten är den enda princip kommunisterna på sistone arbetat efter.

Även om man på FN-håll varnar för att dra alltför långtgående slutsatser av det senaste baskalaget, är det högst sannolikt att tonvikten på utvecklingen i Korea återinstoner en tid framåt åter kommer att ligga på det militära planet. Många ömtåliga avvägningsproblem kan väntas uppstå på FN-sidan, inte minst i samband med bombningsattackerna för att förlama offensivkraften hos fiendesidans kraftigt utbyggda styrkor.

I detta läge är det av stor vikt att åtgärder vidtagits för att hätta än tidigare samordna Amerikas och Englands synpunkter. Atskilliga gånger, senast efter jätteräderna mot de stora kraftverken vid Yalufloden, har motsättningarna visat sig så stora att de varit nära att framkalla allvarliga politiska kriser mellan de två länderna. Nu har emellertid en högt kvalificerad brittisk officer, general Shoosmith, detacherats till Tokyo som biträdande stabschef åt överbefälhavaren, general Clark, och därmed kan man hoppas på en utjämning av eventuella skiljaktigheter. Generalen får en mycket ömtålig ställning — han är naturligtvis i första hand en av general Clarks underlydande, men samtidigt måste han på ett smidigt sätt kunna hävda den brittiska uppfattningen. Som ledare för den permanenta brittiska militärdelegationen i Washington har han emellertid visat sig så framsiktsgrick i att samarbete med amerikanerna att de stora förväntningar som knutits till hans utnämning förefaller väl grundade.

"KYRKFÖNSTER GÖRS INTE PÅ SKOJ"

Forseth målar åt Hallstad, Jesus i eka till skärgården

Einar Forseth har väl aldrig varit lätt att fånga in under en kliché. Redan innan han som 30-åring fick det hedersamma jätteuppdraget att mosaikpryda Gyllene salen i Stockholms stadshus — som med ens gav honom internationell berömmelse — stod det strid kring honom. Säkert är det hans natur att vara en motströmmas man, och den karaktären har förstärkts med åren. Han är tillbakadragen, men lämpuisivt sponton, han är romantiker, men radikal rationalist, han svärmar för Greklands och Bohuslän. Samtidigt är han en modern människa som den 7 augusti fyller 60 år — med händerna fulla av beställningar.

Andå går det en rak linje genom denna mångsidige konstnärs liv och verk. I hans produktion är det väl arabesken, både monumentalt och i fråga om smyckestaljen, som är den röda tråden, hans allmänt lätthet att dekorera. I hans liv är det — det framgår allt tydligare under ett samtal med Dagens Nyheter inför födelsedagen — gossens erfarenheter och intimt med Dan Andersson som gjorde att han alltmer kom att gripas av sociala och religiösa frågor. Det är med den bakgrunden han nu i den av honom själv ritade Alstensvillan vid Hallingsbacken sitter och talar ett par timmar om "nasaren". Varför? Som även på en fråga hur han blev en glas- och kyrkmålarelev nästare i vårt land. Stimulerande och djupa ämnen kan man inte ägna sig åt på skoj, som han säger.

Det är efter ett rätt handgripligt

— Vesedig var bra, men Hallingsbacken är bättre — tack vare dej, lilla Irma, flertar ngamlande kavaljer Einar med sin maka.

våld som Einar Forseth — denne skönsande som aldrig vill göra affär av sig (han har i all stillhet skickat tillbaka ett par ordnar) — går med på "ett litet samtal". Medan han ännu har andan i halsen efter att under fem veckor ha agerugnit runt i Europa som en 25-åring för att titta på glasmålerl. Det nya han har i gärningen är ett fenster, beställt till Halmstads medeltidskyrka. Skisserna är färdiga, och till nästa midsommar hoppas han hela arbetet skall vara klart. Vidare gnor han på ett annat kyrkfönster, för Bodkyrka, och han just lagt sista handen vid en altartavla åt en fiskarförsamling på Tegnö — Jesus i en eka, omgiven av skärgårdsbor. Och naturligtvis hoppas han en del av den pågående tävlingen om Mariakyrkan i Hälsingborg.

Vägen till kyrkfönstret

Han är glad åt Europaresan genom många länder. Att den kunde bli av beredde på att Stockholms stad köpte hans idéuppslag i arkitektävlingen om av Kungsträdgård. Inom parentes kanske man kan påpeka att det skulle vara hedrande för staden om den också uppfyllde sitt gamla löfte att ordentligt honorera det rekordstora mosaikarbetet i Gyllene salen. Forseth fick för egen del 6.000 kr. kvar om året, men vad som blev över efter vissa ytterligare "kostnader för inkomsternas förvärvande" räckte inte till mat åt familjen, — så därest glasmålet fint Inte alls, med något undantag av samma klass som vad som på sin tid åstadkoms i Chartres och S:te Chapelle på Citön.

— Hur man kommer att specialisera sig på kyrkfönster? Vägen är lång, min vän. När jag var en grabb på 13 år fick jag 50 öre i veckan av mor till frukostpengar, jag jobbade då som kartritare. Men jag köpte Strindberg för pengarna. Det var i det sociala jag mötte Dan Andersson, "En ballad till mor" upplevde jag inifrån — som var och en kan finna av de kongeniala illustrationerna, men det säger inte Einar Forseth själv. Naturligtvis får man inte befinna sig på en kristendomsfientlig linje. Ska man på allvar ägna sig åt kyrklig konst måste man tro på en allmakt, en mening med livet.

Och kan man undgå att bli intresserad av "Nasarén", denna gestalt om vilken det fabricerats sådana hekatomber av tryck? Även de stora tänkarna har ju trott på en personlig gud. Det är inte medeltida svartkonst att påstå att människorna behöver en tro i livets vedervärdigheter. Det lära livet ger i sin tur inspiration, men inga snabblösningar. I många stycken förblir jag själv en Tomas.

Det var samsagan om Einar Forseth, den smärte, impulsive pojken som alltid drömmer om en klassisk arkipelag, utanför Hellas eller norra Bohuslän, "det mest grekiska vi har". Alltid kan man hoppas att denne självtvingade och på sitt sätt ensamstående man blir uppskattad efter förtjänst på tiodagen av det glada och frustående gäng som under trettitalet är svetsats samman i "Alstenligan".

Bert

Einar Forseth visar några av de skisser som under nästa år skall bli glasmålningar i Halmstads kyrkas dopkapell.

Einar Forseth, den smärte, impulsive pojken som alltid drömmer om en klassisk arkipelag, utanför Hellas eller norra Bohuslän, "det mest grekiska vi har". Alltid kan man hoppas att denne självtvingade och på sitt sätt ensamstående man blir uppskattad efter förtjänst på tiodagen av det glada och frustående gäng som under trettitalet är svetsats samman i "Alstenligan".

Bert

PRESSGRANNAR

Det finns en förslagsspång i den moderna folkstyrelsens praktiska funktion, yttrar Svenska Dagbladet (b) med anslutning till några av huvudtankarna i Herbert Tingstens artikelserie i ämnet:

Problemet synes honom vara hur man skall kunna få något mer av egealse, allmänt och livligt intresse, principiell diskussion och personliga, medborgerliga insatser. Detta är förvisso ett av den moderna demokratins viktigaste problem, och man får vara professor Tingsten tacksam för att han så skarpt riktat strålkastaren på detta. Både hans karaktäristik och kritik äro ganska overdrivaligt shuru icke vitömmande. Det är t. ex. anmärkningsvärt att han förbigått en sådan betydelsefull faktor i den moderna demokratien — och inte minst i den svenska — som organisationsvesendets överhandtagande makt på bl. a. folkrepresentationens bekostnad.

Som bottenpeld peker författaren på författningsändringar och då i främsta rummet på reformer i styrelsen, varmed han förmodligen menar icke författningsändringar utan en någon praktisk politisk lösning som skulle ligga i en permanent sammanfattning. Skälet för en sådan har professor Tingsten redan sommaren 1945 utvecklat i några uppmärksammade streckare i Svenska Dagbladet där han också gav starka skäl för en utvidgning av folkomröstningsinstitutet.

Särskilt sådanda reform skulle kunna bli ett starkt bidrag till en förstärkning av det politiska intresset och valenheten, framhåller dun citerade tidningen. Betydelsefullt är också uppslaget att komplettera proportionalismen med möjligheten till personröstning:

Dessa författningsfrågor pocka allt starkare på uppmärksamhet, vilket tyvärr ännu icke synes ha beaktats av den nuvarande regeringen och det stora majoritetspartiet. På det hället råder alltjämt en bedrövlig kallsinnighet inför frågan om vad som bör göras för att vidmakthålla och stärka en folkstyrelse i anda och sanning.

Där tycks man fortfarande — slutar tidningen — vara fullt nöjd med den formaldemokrati, som tidmodigt finner sig i att riksdagen mer och mer sätter åt sidan och att självtvyrelsen i stat och kommun mer och mer eroderas av ett funktionärsvälde.

Dominanta i spionmålet vittnar om att riddhusvitten varit mycket vaksam att döma var och en efter arten och gracden av hans eller hennes medverkan i stämpligarna och spionerier, skriver Nerikes Allehanda (fp). Många fimner det dock besynnerligt att domstolen inte ansett sig kunna ge Astur Karlsson mer än ett år och tre månaders straffarbete i Banken har tockat in Pehrson på spionerivägen, tjänstgjorde uppenbarligen som kontaktman till tysmarus och drev på, här det såg ut som om den enbomska arbetslusten, skulle ha dominant bot. En karl av den sorten hade förtjänat bra mycket hårdare straff. Men det är uppenbarligen så, att han inte kunnat dömas till mera mot att rekande och att den svenska rättvinn här kräver en bevisning som denne hale kommunistagent lyckades förgäcka sig ifrån. Även detta får vi finna oss i. Rättssamhället har måste ibland komma att te sig mårdre än det enligt många mening borde vara. Sedan återstår en folkdom, som alla kan medverka till — att i hört utestänga kommunisterna från den förtroliska delen av den svenska riksdagen.

Längst in i particentralens gårdar i Stockholm, nyskar Arbetarbladet (s). Avklätt och kompromitterarat står partiet där — tyngt av ansvar och skam.

Vanmäktigt bedyrar partiledarna att hela spionprocessen "incensatts" av utomstående. Sina lydiga verktyg vänder man ryggen och kallar dem "simsnuskiga och alkoholiserade vrak". Men om spionpartiet självt inte kan fälla av svensk domstol så kommer svenska folket att kunna göra det — när det går till val den 21 september.

Vi måste se upp, skärpa vaksamheten, överallt se till att inspynn stäcks för dem som i skumma syften söker nästla sig in i militära och civila anstalter, industrier och förråd. Sitter sex eller sju spioner bakom lås och bom så kan man tyvärr räkna med att det finns andra som går fria. Vad som kommit fram ger tydliga utslag i den riktningen. Det är bedrägligt att tro att man nu kan hissa flaggan "fsran över". Tvärtom — nu krävs av alla mot att land lojala svenska öppet flgg för vilka blottor slentrian, godtrogenhet och effergivenhet kan skapa. Det får inte hända en gång till!

Här det svenska samhället hittills varit godtrogett, så har det nu fått en varning som icke gärna kan vara mera allvarlig. Att omsatta denna i vaksamhet och vegkligt effektiv beredskap blir nu en uppgift av första ordningen. Lätt blir emellertid icke detta, tillfogar Eskilstuna-Kuriren (fp):

Det är ofantligt svårt att dra de ytterstа konsekvenserna. Cellen har icke dömts till döden och så längs detta är fallet har den alla sina hittillsvarande egenskaper i behåll. Omkring densamma sluter sig partiet som ett skyddande hölje. Om partiet är stort eller litet spelar därvidlag ingen roll. Domarna över Enbomsligan verka befrlande. Men kvar står en olustig känsla av att vi inte blivit kvitt ohyran.

Det är belysande, inpassar tidningen Upsala (h), att ingen av kommunistspionerna var särskilt nödbjuden då de tillfrågades om de ville ställa sig till tjänst.

En förutskrivning av säkerhetspolisens resurser är en nödvändighet. Det är en av de lärdomar, som denna långa spionprocess lärt oss. En begränsad rörelsefrihet för dödsfiendematerna i reciprocitetens tecken förefaller också vara ett rimligt krav — den polske militärattachéns kunskapsverksamhet visar på senast vad det är för likvrar vi har att göra med. Sedan måste vi finna sätta att klarlägga kommunismens verkliga natur, fortsätta att upplysa människorna om vad som egentligen gömmer sig bakom de vackra fraserna. Men skall inte driva upp någon skrämselpropaganda — den kan bara skapa en hysterisk angivar- och panikmentalitet. Det räcker att hålla sig till fakta — de är tillräckligt talande. Men en mycket större vaksamhet är nödvändig — flathet bara gynnar landsförrädarna.

Kvälls-Posten (h) finner det betecknande att spåren i denna spionaffär gått direkt till de båda kommunistidningarna Ny Dag och Norrskenflamman:

När avslöjandet åntligen kom, hade likaom i Andersson-fallet en oerhört skadegörelse åstadkommits, en förtroendekris utan like hade dolga insatser till uppbyggnad av det landsförderarna raserat. Vad deras verksamhet skulle ha betytt i ett skrupfall står i öppen dag.

Rättegången mot marinspionen Andersson var av samma art, men rullade dock icke upp en hårva av samma omfattning som det enbomska landsförraderiet. Under tiden är tid har detta kunnat pågå inom ligans huvudman i ett ögonblick av depression uppade sin egen och sina medhjälparres verksamhet.

Hur illa kommunistledningen sitter, därom vittnar de många härvorna bortförklaringar man levererar, anser Västgöta-Demokraten (s):

Dessa försök är emellertid slutligtligt dömda att misslyckas. Om det är i provokationssyfte eyska legationstjänstemän och svenska kommunister utövar spionage här i landet för ryssk räkning inte kan det vara mot Sovjet provokationen är riktad. Denna förklaring måste redan ett barn genomskåda. Anslock är det huvudmunnet i det kommunistiska försvaret både när det gäller marinspionen Andersson och den enbomska ligan. Detta fullständiga nödlägo i argumentationen säger allt vad man vill veta om kommunistiska partiets förhållande till spionaffärerna.

Om spionaffärerna följs av nya kan, enligt Östergötlands Dagblads (h) mening, resultatet bli en medvetion som leder till allmänt krav på dödsstraff för den som med beräkt mod äventyrar landets och dess invånares säkerhet:

Den Enbomska ligans huvudfigur har ockadligtorts för lång tid framåt genom de fällda domarna. I allmänhet brukar livstidsfängelse, beräknas efter ett 20-tal år. Det blir icke få åre att de med en eller annan motivering frigos långt innan den tiden gått till ända. En tämligen sedvänlig flathet i sådana fall kan få oöverskådliga konsekvenser genom att andra fanatiker eller svaga karaktärer lätt får den uppfattningen, att det icke är så mycket som riskernas ens genom de räsklagste brott. Humanitären gent emot några få kan och får icke drivas så långt att ett hatt folk riskar i fara. Spåren från många håll i världen förskrichen.

SJÖVÄGEN ÄR HUVUDVÄGEN TILL VÄNNERNA I ENGLAND
kontakta SVENSKA LLOYD för kontakt med England

SVERIGES HANDELSKALENDER 1952
utkommer i början av oktober
I denna upplaga redovisas landets nya kommunindelning. Årgången företer även i övrigt större förändringar än vanligt.
För att äldre, numera missvisande årgångar ur bruk har nyligen genom bokhandeln riktats ett prisbjudande till 45.000 företag om en rabatt av 10 kronor om vid inköp av årg. 1952 ett äldre exemplar av kalendern återlämnas för makulering.
Detta erbjudande gäller alla
som förhandsbeställer kalendern i bokhandeln senast den 31 augusti.
8 delar — 3.000 sidor — 75 kr.

DAGENS NYHETER
TIDSLACKING, STOCKHOLM 1
Telefon: 22 40 00
för riksamtal: 25 40 20
Telegramadress: Dagnyheter
Postgiro: 1616 (för annonser)
nummer: 1617 (för prenumeration)
Chefredaktör: Herbert Tingsten
(Träffas säkrast kl. 12.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Ekkberg
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Jerdmon
Dagens Nyheters Aktiebolag
Verkst. direktör: Helge Hellbom
PRENUMERATIONSPRISEN
A - Stockholmsupplagan
Stor-Stockholms Övriga tidningsområde länet
Månad ..... kr. 6:— kr. 5:75
Kvartal ..... „ 17:50 „ 16:75
Halvår ..... „ 34:50 „ 33:—
ANNONSPRISLISTA
daterad 1/7 1952 tillhandahålles på begäran.
Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1952.

Förr—Köp
Nu behöver Ni inte vänta för att få sitta...
kö som försvinner
Nu är det slut på förköpsskrorna för simplastolsljetter.
Fr. o. m. 4 augusti kan Ni beställa *stolplatsbiljetter obegränsad tid i förväg.*
Planera SJ-resan i god tid!
(Avsn *snoplatser* kan Ni beställa obegränsad tid i förväg)

Augustiträff i prick!
En verklig fullträff är vår nyinkomna klänning i prickig betäldningsmaterial. Till augusti i denna förtjusande mellanklänning, som är lika lämplig för kla som kvällen. Finns i marinblått/vit, svart/vit och brunt/vit.
112:-
REGENT
Regentmodellen

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.